

DOI: 10.31648/kpp.12032

Dorota Charkiewicz

ORCID: 0000-0002-1068-7569

dorotacharkiewicz5@gmail.com

Dowód z opinii biegłego w sprawach medycznych w postępowaniu cywilnym

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest analiza znaczenia dowodu z opinii biegłego w sprawach medycznych prowadzonych w postępowaniu cywilnym. Zagadnienie to nabiera coraz większej doniosłości w praktyce, ponieważ liczba procesów dotyczących odpowiedzialności cywilnej lekarzy i podmiotów leczniczych systematycznie wzrasta, a ich prawidłowe rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, wykraczających poza zakres wiedzy sądu. Postawiona w pracy teza zakłada, że opinia biegłego stanowi istotny dowód w procesach cywilnych, dotyczących błędów medycznych i naruszeń praw pacjenta. Jednocześnie przyjęto hipotezę, że opinie biegłych nie tylko umożliwiają rekonstrukcję faktów, lecz także istotnie podnoszą poziom merytorycznej poprawności i adekwatności orzeczeń do realiów medycznych.

W artykule zastosowano metodę dogmatyczno-prawną, obejmującą analizę przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, Kodeksu cywilnego oraz innych ustaw i aktów wykonawczych. Wykorzystano także metodę analizy orzecznictwa, ze szczególnym uwzględnieniem judykatury Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, które wielokrotnie wskazywały na centralne znaczenie opinii biegłych w rozstrzyganiu sporów medycznych. Przyjęta perspektywa badawcza pozwala na ukazanie zarówno normatywnego, jak i praktycznego wymiaru funkcjonowania instytucji opinii biegłego w procesie cywilnym.

Podstawy prawne dowodu z opinii biegłego w sprawach medycznych

Dowód z opinii biegłego należy do kluczowych środków dowodowych przewidzianych w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego¹. Zgodnie z art. 278 § 1 k.p.c. sąd sięga po ten instrument w sytuacjach, gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga wiadomości specjalnych, tj. takich, które wykraczają poza zakres wiedzy powszechnej i doświadczenia życiowego sędziów. Funkcją tego dowodu jest zatem dostarczenie sądowi narzędzia umożliwiającego prawidłową rekonstrukcję stanu faktycznego w sprawach, których ocena wymaga wiedzy eksperckiej.

W sprawach z zakresu odpowiedzialności medycznej opinia biegłego posiada charakter zasadniczy. To właśnie na jej podstawie możliwe staje się ustalenie, czy lekarz dochował wymaganej należytej staranności zawodowej, czy przyjęte procedury odpowiadały aktualnemu stanowi wiedzy medycznej oraz czy między zachowaniem podmiotu leczniczego a szkodą pacjenta zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Bez odwołania się do wiedzy specjalistycznej sąd byłby pozbawiony możliwości rzetelnej weryfikacji, czy doszło do błędu medycznego oraz jakie konsekwencje zdrowotne i prawne należy z nim powiązać.

Jak stanowi art. 278 § 1 k.p.c., w sprawach wymagających wiadomości specjalnych sąd – po wysłuchaniu stanowisk stron w zakresie liczby i wyboru biegłych – może dopuścić dowód z opinii jednego lub kilku ekspertów². Choć przepis posługuje się sformułowaniem wskazującym na fakultatywność tej decyzji, w praktyce, w sytuacjach w których ocena faktów bez wiedzy specjalistycznej jest niemożliwa, uprawnienie sądu przeradza się w jego obowiązek³. Możliwość powołania biegłego aktualizuje się zatem wyłącznie wówczas, gdy sprawa rzeczywiście wymaga wiadomości wykraczających poza zakres wiedzy powszechnej⁴. Zgodnie z § 2 tego przepisu sąd może powierzyć wybór biegłego sędziemu wyznaczonemu lub innemu sądowi, a w myśl § 3 ma obowiązek wskazać w postanowieniu dowodowym, czy opinia zostanie złożona w formie ustnej, czy pisemnej⁵.

Przepis art. 278 § 1 k.p.c. precyzuje, że to sąd decyduje, czy opinia ma być sporządzona na piśmie, czy ustnie. W orzecznictwie sądowym przyjęto, że zasadniczą formą sporządzenia opinii jest forma pisemna, gdyż umożliwia ona sądowi i stronom szczegółowe zapoznanie się z jej treścią oraz zgłoszenie ewentualnych zastrzeżeń⁶. Zwykle po przedłożeniu opinii na piśmie biegły i tak jest wzywany na rozprawę w celu

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.), dalej jako k.p.c.

² Ibidem.

³ A. Turczyn, [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–505(39), 2025, Lex, komentarz do art. 278.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*, Warszawa 2019, komentarz do art. 285–286.

przedstawienia opinii ustnej lub jej uzupełnienia. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w których ze względu na charakter sprawy dopuszczalne będzie ograniczenie się wyłącznie do opinii ustnej⁷.

Konieczność posłużenia się opinią biegłego w postępowaniu cywilnym wynika z faktu, że rozstrzygnięcie sprawy wymaga niejednokrotnie nie tylko znajomości przepisów prawa, lecz również wiedzy fachowej z zakresu nauki, techniki, sztuki, rzemiosła czy obrotu gospodarczego⁸. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27 kwietnia 2017 r., o potrzebie sięgnięcia po wiadomości specjalne każdorazowo decyduje sąd orzekający⁹. Posiadanie przez sędziego wiedzy w danej dziedzinie nie zwalnia jednak z obowiązku przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego, gdyż sąd nie może wyręczać eksperta w jego funkcjach. Co więcej, pominięcie opinii pozbawiłoby strony możliwości zadawania pytań i krytycznej oceny wniosków specjalisty¹⁰. Wiedza własna sędziego może jedynie stanowić pomoc przy ocenie wartości dowodowej opinii, ale nie może jej zastępować¹¹.

Zgodnie z art. 278¹ k.p.c. sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Przepis ten dopuszcza wykorzystanie w procesie cywilnym opinii sporządzonej w innej sprawie, pod warunkiem że została ona wydana na zlecenie organu władzy publicznej i w ramach postępowania przewidzianego ustawą¹². Opinie przygotowane wyłącznie na wewnętrzne potrzeby organu, jak również tzw. opinie prywatne, nie spełniają tych kryteriów i nie mogą stanowić dowodu w rozumieniu tego przepisu¹³. Co istotne, postępowanie, w którym zlecono opinię, nie musi mieć charakteru sądowego – wystarczy, aby jego tryb i zasady były określone ustawowo¹⁴.

Co do zasady dowód z opinii biegłego dopuszcza się dopiero wówczas, gdy sąd dysponuje już wystarczającym materiałem faktycznym stanowiącym podstawę jej sporządzenia¹⁵. Chodzi tu o ustalone i opisane elementy rzeczywistości, które wymagają oceny przy wykorzystaniu wiadomości specjalnych¹⁶. To sąd wskazuje na te okoliczności faktyczne, które mają zostać poddane analizie eksperta. Praktyka pokazuje jednak, że przygotowanie rzetelnej opinii często wymaga zarówno uzupełnienia istniejących danych, jak i dokonania przez biegłego własnych spostrzeżeń faktycznych¹⁷.

Przepis art. 285 k.p.c. stanowi, że opinia biegłego powinna zawierać uzasadnienie, a biegli mogą złożyć opinię łączną. W doktrynie podkreśla się, że każda

⁷ Ibidem.

⁸ T. Ereciński, [w:] M. Dziurda (red.), *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227–315 k.p.c.*, Warszawa 2024, komentarz do art. 278.

⁹ Postanowienie SN z 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt III CSK 341/16, Lex nr 2311191.

¹⁰ T. Ereciński, [w:] M. Dziurda (red.), op. cit., komentarz do art. 278.

¹¹ Ibidem.

¹² M. Sienko, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–477(16), 2022, Lex, komentarz do art. 278(1).

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ T. Żyznowski, [w:] T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: Art. 1–366, Warszawa 2021, komentarz do art. 284.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

prawidłowo sporządzona opinia powinna zawierać kilka niezbędnych elementów: sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i poczynionych obserwacji, jednoznaczne odpowiedzi na pytania postawione przez sąd, a także wnioski wraz z uzasadnieniem, które umożliwia weryfikację poprawności toku rozumowania biegłego¹⁸. Również orzecznictwo sądowe konsekwentnie wskazuje na to, że brak tych elementów pozbawia opinię waloru pełnowartościowego dowodu i rodzi konieczność jej uzupełnienia bądź powołania innego eksperta¹⁹.

W polskim postępowaniu cywilnym rolę biegłego może pełnić zarówno osoba fizyczna, jak i jednostka organizacyjna wyznaczona przez sąd do sporządzenia opinii. Zasadne jest powierzenie sporządzenia opinii instytutowi w sytuacjach, gdy sprawa ma charakter złożony i wielowątkowy, a jej prawidłowe rozstrzygnięcie wymaga współpracy specjalistów z różnych dziedzin²⁰. Wówczas samo zlecenie opinii kilku biegłym może okazać się niewystarczające, zwłaszcza gdy konieczna jest długofalowa kooperacja interdyscyplinarna oraz wykorzystanie odpowiedniego zaplecza laboratoryjnego i administracyjnego²¹. Wymogi te spełniają wyspecjalizowane jednostki naukowe, które ustawodawca określa mianem instytutów naukowych lub naukowo-badawczych²².

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 listopada 2000 r.²³ podkreślił, że potrzeba zasięgnięcia opinii instytutu naukowego lub naukowo-badawczego zachodzi wówczas, gdy podlegający ocenie sądu problem – ze względu na jego złożoność – wymaga wyjaśnienia przez specjalistów o szczególnie wysokim stopniu przygotowania praktycznego i teoretycznego i gdy konieczne jest wykorzystanie najnowszych badań naukowych. Sąd nie ma natomiast obowiązku przeprowadzania dowodu z opinii dalszych biegłych czy z opinii instytutu naukowego lub naukowo-badawczego tylko dlatego, że złożona przez biegłego opinia jest dla strony niekorzystna. Sąd Najwyższy zaznaczył, że opinia takiego instytutu musi być podjęta kolektywnie i wyrażać stanowisko całego instytutu. Tym samym jeżeli opinię sporządzi samodzielnie jeden z pracowników tego instytutu, nie będzie to opinia z art. 290 k.p.c., lecz opinia biegłego jako osoby fizycznej²⁴.

W praktyce zdarza się, że sporządzona opinia nie jest wystarczająco jasna, kompletna lub budzi wątpliwości stron bądź sądu²⁵. Wówczas możliwe jest zlecenie biegłemu sporządzenia opinii uzupełniającej, której celem jest doprecyzowanie dotychczasowych wniosków lub udzielenie dodatkowych wyjaśnień²⁶. Jeżeli jednak opinia pozostaje nie-

¹⁸T. Demendecki, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–729, 2019, Lex, komentarz do art. 285.

¹⁹Wyrok SN z 15 czerwca 1970 r., sygn. akt I CR 224/70, Lex nr 6750; postanowienie SN z 20 listopada 1973 r., sygn. akt I CR 646/73, Lex nr 7340; wyrok SN z 5 kwietnia 2012 r., sygn. akt II CSK 369/11, Lex nr 1170225.

²⁰Zob. K. Knoppek, *Rodzaje i podziały opinii biegłego*, [w:] S. Cieślak (red.), *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 2, cz. 2, Warszawa 2016.

²¹Ibidem.

²²Ibidem.

²³Postanowienie SN z 28 listopada 2000 r., sygn. akt I CKN 962/98, Lex nr 50823.

²⁴K. Knoppek, op. cit.

²⁵A. Marciniak, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz do art. 205(1)–424(12)*, Warszawa 2019, komentarz do art. 286.

²⁶E. Rudkowska-Ząbczyk, P. Rodziewicz, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, 2025, Lex, komentarz do art. 286.

przekonująca, a jej braki nie mogą zostać usunięte poprzez uzupełnienie, sąd – działając na podstawie art. 286 k.p.c. – ma obowiązek powołać kolejnego biegłego²⁷. W szczególności w sprawach medycznych, charakteryzujących się wysokim stopniem skomplikowania, powoływanie dodatkowych ekspertów lub zespołów biegłych jest często niezbędne, aby zapewnić pełną i rzetelną ocenę zagadnień wymagających wiadomości specjalnych²⁸.

W niniejszym artykule nie skoncentrowano się na szczegółowych wymogach formalnych dotyczących osoby biegłego. Kwestie formalne, takie jak warunki wpisu na listę biegłych, ich prawa i obowiązki czy zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej, pozostają zatem poza zakresem opracowania. Warto jednak podkreślić, że zagadnienia te reguluje przepis art. 157 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych²⁹ oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych³⁰ oraz przepis art. 157 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd powołuje biegłych przede wszystkim z listy biegłych sądowych prowadzonej przy sądach okręgowych, choć w wyjątkowych wypadkach może również skorzystać z osób spoza listy, jeżeli dysponują one odpowiednimi kwalifikacjami.

Warto zaznaczyć, że równolegle do obowiązujących przepisów trwają prace legislacyjne nad projektem ustawy o biegłych sądowych oraz instytucjach opiniujących (numer z wykazu prac Rady Ministrów: UD265), przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości³¹. Zgodnie z zapowiedziami projekt ma zostać przyjęty przez Radę Ministrów w czwartym kwartale 2025 r. i zakłada m.in. utworzenie Krajowego Rejestru Biegłych Sądowych i Instytucji Opiniujących, wprowadzenie mechanizmów certyfikacji biegłych, powołanie specjalnych organów nadzorczych (Komisji Certyfikacyjnej oraz Rady Biegłych), a także zmianę zasad wynagradzania ekspertów. Celem proponowanej regulacji jest zwiększenie transparentności, jakości i wiarygodności opinii sporządzanych na potrzeby postępowań sądowych.

Rola i znaczenie opinii biegłego w sprawach medycznych w ustalaniu odpowiedzialności cywilnej

Opinia biegłego stanowi kluczowy instrument umożliwiający sądowi ocenę przesłanek odpowiedzialności cywilnej lekarza lub podmiotu leczniczego. Dzięki wiadomościom specjalnym możliwe jest zweryfikowanie, czy zachowanie personelu medycznego spełnia

²⁷ K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 286.

²⁸ A. Klich, [w:] P. Ryłski, A. Olsz (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 286.

²⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 334 z późn. zm.).

³⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133).

³¹ Projekt ustawy o biegłych sądowych oraz instytucjach opiniujących, numer z wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD265, opracowany w Ministerstwie Sprawiedliwości, planowany termin przyjęcia przez Radę Ministrów: IV kwartał 2025 r., <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-bieglych-sadowych-oraz-instytucjach-opiniujacych> (data dostępu: 20.10.2025).

kryteria zawinienia w rozumieniu art. 415 Kodeksu cywilnego³², a także czy zostały dochowane standardy należytej staranności zawodowej wynikające z art. 355 k.c. W praktyce to właśnie biegły opiniuje, czy postępowanie lekarza odpowiadało aktualnemu stanowi wiedzy medycznej i czy naruszenie procedur mogło skutkować powstaniem szkody.

Znaczenie opinii biegłego jest szczególnie widoczne również przy ustalaniu adekwatnego związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 k.c., który w sprawach medycznych ma charakter wysoce złożony i często wymaga analizy wieloczynnikowej. W sprawach medycznych ustalenie tzw. normalnego (adekwatnego) związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. ma charakter szczególnie złożony i co do zasady wymaga odwołania się do wiadomości specjalnych.

Opinia biegłego w sprawach medycznych pełni tu funkcję zasadniczą, gdyż pozwala na rekonstrukcję mechanizmów patofizjologicznych prowadzących do powstania szkody, wskazanie na alternatywne scenariusze rozwoju zdarzeń w przypadku prawidłowego przebiegu procesu diagnostyczno-terapeutycznego oraz określenie stopnia prawdopodobieństwa powstania danego skutku.

Sąd Najwyższy w wyroku z 24 maja 2005 r. podkreślił również, że sąd może oceniać opinię biegłego (w tym z zakresu spraw medycznych) pod względem fachowości, rzetelności czy logiczności. Ocena ta winna nastąpić przez pryzmat całego zebranego w sprawie materiału dowodowego, a zatem na tle tego materiału konieczne jest stwierdzenie, czy opinia ustosunkowała się do wynikających z innych dowodów, faktów mogących stanowić podstawę ocen w opinii zawartych oraz czy, opierając się na tym materiale w sposób logiczny i jasny, przedstawia tok rozumowania prowadzący do sformułowanych w niej wniosków³³.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się znaczenie opinii biegłych z zakresu spraw medycznych i fakt, że w sprawach medycznych związek przyczynowy nie musi być wykazany w sposób absolutnie pewny – wystarczające jest ustalenie jego istnienia z odpowiednio wysokim stopniem prawdopodobieństwa. Jak wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2009 r.³⁴, wymóg całkowitej pewności co do związku przyczynowego prowadziłby w praktyce do iluzoryczności ochrony praw pacjentów, ponieważ specyfika procesów biologicznych i ograniczenia współczesnej medycyny nie pozwala często na kateryczne przesądzenie (m.in. w opinii biegłego), że określony skutek nastąpił wyłącznie w następstwie działania lub zaniechania lekarza. Podobnie w wyroku z 2 grudnia 2009 r., sygn. akt I CSK 149/09 Sąd Najwyższy zaakcentował, że przy ocenie odpowiedzialności cywilnej podmiotów leczniczych należy brać pod uwagę „wysokie prawdopodobieństwo” związku między uchybieniem a szkodą, a nie absolutną pewność tego powiązania. Z kolei w wyroku z 17 czerwca 1969 r.³⁵ podkreślił,

³² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1071), dalej jako k.c.

³³ Wyrok SN z 24 maja 2005 r., sygn. akt V CK 659/04, Lex nr 180821.

³⁴ Wyrok SN z 17 czerwca 2009 r., sygn. akt IV CSK 37/09, OSP 2010, Nr 9, poz. 93.

³⁵ Wyrok SN z 17 czerwca 1969 r., sygn. akt II CR 165/69, OSPiKA 1970, Nr 7-8.

że do przyjęcia związku przyczynowego między zaniechaniem lekarza a szkodą wystarczy, gdy jest on ustalony z dostatecznie dużą dozą prawdopodobieństwa.

Na szczególną uwagę zasługuje także koncepcja tzw. utraconej szansy (ang. *loss of chance*). W wyroku Sądu Najwyższego z 24 października 2013 r. podkreślono, że odpowiedzialność cywilna podmiotu leczniczego może powstać również wówczas, gdy zaniechanie diagnostyczne lub terapeutyczne nie spowodowało bezpośrednio szkody w postaci pogorszenia stanu zdrowia, lecz pozbawiło pacjenta realnej szansy na poprawę rokowań lub uniknięcie negatywnych skutków zdrowotnych. W takich przypadkach opinia biegłego ma kluczowe znaczenie dla ustalenia, czy przy prawidłowym postępowaniu medycznym istniała istotna możliwość osiągnięcia lepszego wyniku leczenia bądź przeżycia. Koncepcja ta uwzględnia specyfikę procesów biologicznych i probabilistyczny charakter wiedzy medycznej, pozwalając na zapewnienie pacjentom efektywniejszej ochrony prawnej³⁶.

Podobne podejście znajduje odzwierciedlenie w judykaturze sądów powszechnych. W sprawie o sygn. akt I C 228/18 Sąd Okręgowy w Słupsku wskazał, że o adekwatnym związku przyczynowym można mówić tylko wówczas, gdy z punktu widzenia wiedzy medycznej dany skutek stanowi „normalne następstwo” określonego działania lub zaniechania, a ustalenia te możliwe są wyłącznie na podstawie opinii biegłego³⁷. Przesłanki odpowiedzialności placówki medycznej na podstawie art. 430 k.c. w zw. z art. 415 k.c., które musi wykazać powód, to wyrządzenie szkody przez personel medyczny, zawinione działanie lub zaniechanie tego personelu, normalny związek przyczynowy pomiędzy tym działaniem lub zaniechaniem a wyrządzoną szkodą oraz wyrządzenie szkody przy wykonywaniu powierzonych czynności. Przyjęcie odpowiedzialności podmiotu leczniczego na podstawie powyższego przepisu wymaga więc uprzedniego stwierdzenia, że pracownik wyrządził szkodę w sposób zawiniony i odpowiada z tego tytułu na zasadach ogólnych (do czego jest konieczna opinia biegłego z zakresu spraw medycznych)³⁸. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w wyroku z 28 stycznia 2016 r. podkreślił, że art. 361 § 1 k.c. wprowadza dodatkową przesłankę odpowiedzialności, której wykazanie jest niemożliwe bez specjalistycznej opinii lekarskiej. Wiedza specjalistyczna jest szczególnie istotna w sprawach, w których normalność skutku w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. nie jest dla laika ewidentna³⁹. Natomiast Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w wyroku z 10 marca 2022 r. uznał opinię biegłego za przesądzającą dla stwierdzenia braku związku przyczynowego z art. 361 k.c. Opinia sporządzona w sprawie – zdaniem sądu – była jednoznaczna w zakresie uznania podjętych przez lekarza działań (tj. rozpoznania, zastosowanego leczenia i decyzji o zaniechaniu hospitalizacji) za prawidłowe, zgodne z wiedzą medyczną oraz adekwatne do stanu zdrowia powoda. Biegły nie

³⁶ Wyrok SN z 24 października 2013 r., sygn. akt IV CSK 64/13, Lex nr 1413156.

³⁷ Wyrok SO w Słupsku z 7 stycznia 2020 r., sygn. akt I C 228/18, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi II Wydział z 28 stycznia 2016 r., sygn. akt II C 545/13, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>. Zob. także T. Wiśniewski, [w:] G. Bieniak (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, Warszawa 2002.

znalazł żadnych podstaw do zarzucenia personelowi medycznemu braku należytej staranności, nieostrożności, błędnej diagnozy. Zdaniem sądu wykluczało to możliwość przypisania stronie pozwanej bezprawności działania i tym samym jej odpowiedzialności deliktowej⁴⁰.

Inne sądy również konsekwentnie akcentują, że ustalenie związku przyczynowego w sprawach medycznych nie jest możliwe bez wiadomości specjalnych. W wyroku z 19 marca 2020 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zwrócił uwagę, że opinie biegłych trzech specjalności wydanych w sprawie pozwoliły na dokonanie ustaleń odnośnie do okresu niezdolności powoda do pracy jako pozostającego w związku przyczynowym ze zdarzeniem szkodzącym⁴¹. Natomiast Sąd Okręgowy w Szczecinie w wyroku z 4 stycznia 2023 r. podkreślił, że opinia biegłego z zakresu spraw medycznych ma kluczowe znaczenia dla ustalenia i okoliczności sprawy, gdyż sąd nie posiada wiadomości specjalnych w tym zakresie⁴².

Powyższe przykłady pokazują, że opinia biegłego w sprawach medycznych stanowi nie tylko narzędzie wyjaśniania zagadnień specjalistycznych, lecz w istocie przesadza o możliwości wykazania związku przyczynowego. Bez niej sąd nie byłby w stanie ustalić, czy określony skutek mieści się w granicach „normalnych następstw” w rozumieniu art. 361 § 1 k.c.

Ponadto biegły ma istotny udział w określaniu rozmiaru szkody, co znajduje odzwierciedlenie w art. 444 k.c., przewidującym odszkodowanie obejmujące m.in. koszty leczenia, rehabilitacji i opieki⁴³, oraz w art. 445 k.c., dotyczącym zadośćuczynienia za doznaną krzywdę⁴⁴. W takich sytuacjach opinia biegłego umożliwia precyzyjne ustalenie stopnia i trwałości uszczerbku na zdrowiu, co jest warunkiem prawidłowego określenia wysokości świadczeń należnych poszkodowanemu pacjentowi.

Opinia biegłych z zakresu nauk medycznych odgrywa kluczową rolę przy stosowaniu art. 444 i 445 k.c., ponieważ to właśnie dzięki wiedzy specjalistycznej możliwe jest precyzyjne ustalenie rozmiaru uszczerbku na zdrowiu, zakresu koniecznych kosztów leczenia i rehabilitacji oraz natężenia i trwałości cierpień fizycznych i psychicznych, które determinują wysokość należnego odszkodowania i zadośćuczynienia.

Sąd Najwyższy w wyroku z 3 października 2019 r. podkreślił, że funkcja kompensacyjna determinuje ogólną miarę obiektywną, odnoszącą się do ustalania wysokości zadośćuczynienia i choć wysokość zadośćuczynienia pozostawiona jest sędziowskiemu uznaniu, nie ma ono charakteru dowolnego; należy uwzględnić wszystkie relewantne okoliczności i aktualne warunki życia (m.in. natężenie cierpień, trwałość następstw, rokowania), co w praktyce wymaga oparcia się na opiniach biegłych⁴⁵.

⁴⁰ Wyrok SO Warszawa-Praga z 10 marca 2022 r., sygn. akt III C 1440/17, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

⁴¹ Wyrok SO w Łodzi z 19 marca 2020 r., sygn. akt III Ca 1588/19, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

⁴² Wyrok SO w Szczecinie z 4 stycznia 2023 r., sygn. akt II Ca 1471/22, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

⁴³ A. Olejniczak, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2014, komentarz do art. 444.

⁴⁴ L. Jantowski, [w:] M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, 2025, Lex, komentarz do art. 445.

⁴⁵ Wyrok SN z 3 października 2019 r., sygn. akt I CSK 296/18, Lex nr 3026046.

Na uwagę zasługują również liczne stanowiska sądów powszechnych, w których podkreślono, że ustalona procentowa wysokość uszczerbku nie determinuje wysokości świadczenia. Poza wszelką bowiem wątpliwością to rozmiar krzywdy i cierpienia, jakiego doznał poszkodowany, a nie procentowy trwały uszczerbek na jego zdrowiu, ma kluczowe znaczenia dla wymiaru przyznanego zadośćuczynienia. Procentowy uszczerbek na zdrowiu nie przesądza automatycznie o wysokości zadośćuczynienia; jest tylko jedną z przesłanek, a sąd powinien oprzeć się na całościowej ocenie krzywdy przy wsparciu opinii specjalistycznych⁴⁶.

Również w sprawach dotyczących naruszenia dóbr osobistych pacjenta, w szczególności prawa do zdrowia, prawa do prywatności czy prawa do informacji, opinia biegłego bywa nieodzowna. Zgodnie z art. 448 k.c. sąd może przyznać zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych, a zadaniem biegłego jest wówczas ocena, czy dane zachowanie mogło wywołać negatywne skutki zdrowotne lub psychiczne. Tym samym opinia eksperta nie tylko wspiera sąd przy rekonstrukcji stanu faktycznego, lecz również pełni funkcję pomocniczą przy miarkowaniu wysokości świadczeń pieniężnych.

Rola biegłego w sprawach medycznych sprowadza się przede wszystkim do oceny zgromadzonego materiału dowodowego w świetle posiadanej wiedzy specjalistycznej oraz do sformułowania wniosków, które pomogą sądowi w prawidłowym ustaleniu faktów i dokonaniu właściwej samodzielnej oceny prawnej wskazanych okoliczności⁴⁷.

Warto również podkreślić, że celem dowodu z opinii biegłego m.in. w sprawach medycznych jest wyjaśnienie zagadnień wymagających wiadomości specjalnych, ale nie zastępowanie stron w dostarczaniu materiału dowodowego potrzebnego do rozstrzygnięcia sprawy⁴⁸.

Jednocześnie, zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 3 grudnia 1999 r., ustalenie stanu faktycznego sprawy nie należy do biegłych sądowych. Opinia biegłych jest jedynie dowodem umożliwiającym sądowi, rozstrzygającemu sprawę merytorycznie, dokonanie ustaleń w zakresie wymagającym wiadomości specjalnych; opinia podlega ocenie sądu tak, jak każdy inny dowód⁴⁹. Zatem ustalenie stanu faktycznego sprawy należy wyłączenie do sądu, a opinia biegłego może pełnić w tym zakresie rolę pomocniczą.

W tym zakresie należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, zawartym w wyroku z 6 lipca 1999 r.⁵⁰, że rolą biegłego nie jest samodzielne ustalenie stanu faktycznego, lecz wyjaśnianie określonych okoliczności, przy wykorzystaniu posiadanych wiadomości specjalnych i w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy. Zadaniem biegłego jest udzielenie odpowiedzi na pytania sformułowane przez sąd

⁴⁶ Wyrok SA w Szczecinie z 26 czerwca 2014 r., sygn. akt I ACa 225/14, Lex nr 1499045; wyrok SA w Łodzi z 23 kwietnia 2014 r., sygn. akt I ACa 1395/13, Lex nr 1477176; wyrok SA we Wrocławiu z 24 lipca 2013 r., sygn. akt I ACa 715/13, Lex nr 1363003.

⁴⁷ Wyrok SN z 14 lipca 2017 r., sygn. akt II CSK 655/16, Lex nr 2342151; wyrok SN z 21 marca 2017 r., sygn. akt I CSK 447/15, Lex nr 2294412.

⁴⁸ Wyrok SN z 18 maja 2017 r., sygn. akt I CSK 532/16, Lex nr 2333040, postanowienie SN z 30 czerwca 2022 r., sygn. akt I CSK 1409/22.

⁴⁹ Wyrok SN z 3 grudnia 1999 r., sygn. akt II UKN 239/99, Lex nr 528252.

⁵⁰ Wyrok SN z 6 lipca 1999 r., sygn. akt II CKN 428/98, Lex nr 1213008.

w kontekście ustalonego stanu faktycznego, a w przypadku jego niejednoznaczności – odniesienie się do możliwych wariantów zdarzeń.

Specyfika oceny dowodu z opinii biegłego wyraża się w tym, że sfera merytoryczna opinii kontrolowana jest przez sąd, który nie posiada wiadomości specjalnych, w istocie tylko w zakresie zgodności z zasadami logicznego myślenia, doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej⁵¹.

Również w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie dowód z opinii biegłych w sprawach medycznych – lekarza psychiatry lub neurologa oraz psychologa – ma zasadnicze znaczenie i stanowi podstawę oceny stanu zdrowia uczestnika⁵². Nie może on jednak stanowić jedyne kryterium rozstrzygnięcia, gdyż ocena przesłanek przewidzianych w art. 13 i 16 k.c. wymaga także uwzględnienia szeregu innych okoliczności, odnoszących się do funkcjonowania danej osoby⁵³. Istotne znaczenie mają m.in. stopień jej zaradności życiowej, relacje z otoczeniem, sposób prowadzenia życia codziennego, źródła utrzymania czy zdolność podejmowania samodzielnych decyzji (por. art. 554¹ k.p.c.)⁵⁴.

Zgodnie z art. 233 k.p.c. sąd dokonuje swobodnej oceny dowodów, jednak nie może w sposób arbitralny odrzucić opinii biegłego, skoro to ona dostarcza wiadomości koniecznych dla rozstrzygnięcia. Jednocześnie, jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z 7 kwietnia 2005 r.⁵⁵, sąd nie powinien bezkrytycznie przyjmować opinii biegłego, gdyż podlega ona ocenie pod kątem spójności, logiki i zgodności z innym materiałem dowodowym, ale bez opinii rozstrzygnięcie sprawy nie jest możliwe.

W praktyce dostrzegane są istotne trudności związane ze stosowaniem tego środka dowodowego, takie jak przewlekłość postępowań wynikająca z długiego czasu oczekiwania na sporządzenie opinii, rozbieżności między opiniami różnych ekspertów czy brak wyspecjalizowanych składów orzekających w sprawach medycznych.

De lege ferenda warto wskazać na potrzebę wprowadzenia rozwiązań systemowych, które zwiększyłyby rzetelność i efektywność dowodu z opinii biegłego w sprawach medycznych. Po pierwsze, należy postulować wprowadzenie systemu certyfikacji biegłych, co zapowiedziano już w projekcie ustawy o biegłych sądowych i instytucjach opiniujących (nr UD265). Certyfikacja pozwoliłaby na bardziej przejrzystą weryfikację kompetencji i doświadczenia osób powoływanych do pełnienia tej funkcji. Po drugie, korzystne byłoby utworzenie specjalistycznych sądów lub wyspecjalizowanych wydziałów ds. medycznych, co pozwoliłoby sędziom na zdobycie doświadczenia w rozpoznawaniu tego rodzaju spraw oraz ograniczyłoby ryzyko rozbieżności orzeczniczych. Rozwiązania te mogłyby przyczynić się do zwiększenia jakości i wiarygodności opinii, a w konsekwencji do podniesienia poziomu rzetelności orzeczeń w sprawach medycznych.

⁵¹ Wyrok SN z 7 kwietnia 2005 r., sygn. akt II CK 572/04, Lex nr 151656.

⁵² Zob. J. Gudowski, *Opinia biegłych*, [w:] P. Rylski, M. Walasik (red.), *Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 4, cz. 2, Warszawa 2023.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Wyrok SN z 7 kwietnia 2005 r., sygn. akt II CK 572/04, Lex nr 151656.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że opinia biegłego odgrywa istotną rolę w sprawach medycznych prowadzonych w postępowaniu cywilnym. To właśnie dzięki wykorzystaniu wiadomości specjalnych często możliwe jest ustalenie, czy doszło do naruszenia standardów należytej staranności, jaki był rzeczywisty przebieg zdarzeń medycznych oraz czy istnieje adekwatny związek przyczynowy pomiędzy zachowaniem lekarza a szkodą pacjenta. Opinie biegłych w sprawach medycznych mają kluczowe znaczenie dla spraw medycznych w postępowaniu cywilnym ze względu na fakt, że nie tylko pomagają sądom przy prawidłowej rekonstrukcji stanu faktycznego, ale stanowią istotny czynnik wpływający na merytoryczną zgodność rozstrzygnięć z obiektywnymi realiami spraw medycznych. Dlatego też kierunek dalszych zmian w prawie i w praktyce powinien zmierzać nie do ograniczania znaczenia opinii biegłych, lecz do zapewnienia wyższej jakości ich pracy poprzez odpowiednie mechanizmy weryfikacji, szersze wykorzystanie instytutów naukowych oraz specjalizację sądów w sprawach medycznych.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, 2025, Lex.
- Bieniak G. (red.), *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, Warszawa 2002.
- Dzierżanowska J., Studzińska J., *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecnictwem*, Warszawa 2019.
- Dziurda M. (red.), *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227–315 k.p.c.*, Warszawa 2024.
- Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Gudowski J., *Opinia biegłych*, [w:] P. Rylski, M. Walasik (red.), *Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 4, cz. 2, Warszawa 2023.
- Jakubecki A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: *Art. 1–729*, 2019, Lex.
- Kidyba A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2014.
- Knoppek K., *Rodzaje i podziały opinii biegłego*, [w:] S. Cieślak (red.), *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, seria: System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 2, cz. 2, Warszawa 2016.

- Manowska M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–477(16), 2022, Lex.
- Marcianiak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz do art. 205 (1)–424 (12)*, Warszawa 2019.
- Marszałkowska-Krześ E., Gil I. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, 2025, Lex.
- Piaskowska O.M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1: Art. 1–505(39), 2025, Lex.
- Rylski P., Olaś A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Wiśniewski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: Art. 1–366, Warszawa 2021.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. Nr 15, poz. 133).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 1071).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 334 z późn. zm.).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 20 listopada 1973 r., sygn. akt I CR 646/73, Lex nr 7340.
- Postanowienie SN z 28 listopada 2000 r., sygn. akt I CKN 962/98, Lex nr 50823.
- Postanowienie SN z 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt III CSK 341/16, Lex nr 2311191.
- Postanowienie SN z 30 czerwca 2022 r., sygn. akt I CSK 1409/22.
- Wyrok SA w Łodzi z 23 kwietnia 2014 r., sygn. akt I ACa 1395/13, Lex nr 1477176.
- Wyrok SA w Szczecinie z 26 czerwca 2014 r., sygn. akt I ACa 225/14, Lex nr 1499045.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 24 lipca 2013 r., sygn. akt I ACa 715/13, Lex nr 1363003.
- Wyrok SN z 17 czerwca 1969 r., sygn. akt II CR 165/69, OSPiKA 1970, Nr 7–8.
- Wyrok SN z 15 czerwca 1970 r., sygn. akt I CR 224/70, Lex nr 6750.
- Wyrok SN z 6 lipca 1999 r., sygn. akt II CKN 428/98, Lex nr 1213008.
- Wyrok SN z 3 grudnia 1999 r., sygn. akt II UKN 239/99, Lex nr 528252.
- Wyrok SN z 7 kwietnia 2005 r., sygn. akt II CK 572/04, Lex nr 151656.
- Wyrok SN z 24 maja 2005 r., sygn. akt V CK 659/04, Lex nr 180821.
- Wyrok SN z 17 czerwca 2009 r., sygn. akt IV CSK 37/09, OSP 2010, Nr 9, poz. 93.
- Wyrok SN z 5 kwietnia 2012 r., sygn. akt II CSK 369/11, Lex nr 1170225.
- Wyrok SN z 24 października 2013 r., sygn. akt IV CSK 64/13, Lex nr 1413156.
- Wyrok SN z 21 marca 2017 r., sygn. akt I CSK 447/15, Lex nr 2294412.
- Wyrok SN z 18 maja 2017 r., sygn. akt I CSK 532/16, Lex nr 2333040.

Wyrok SN z 14 lipca 2017 r., sygn. akt II CSK 655/16, Lex nr 2342151.

Wyrok SN z 3 października 2019 r., sygn. akt I CSK 296/18, Lex nr 3026046.

Wyrok SO w Łodzi z 19 marca 2020 r., sygn. akt III Ca 1588/19, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

Wyrok SO w Słupsku z 7 stycznia 2020 r., sygn. akt I C 228/18, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

Wyrok SO w Szczecinie z 4 stycznia 2023 r., sygn. akt II Ca 1471/22, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

Wyrok SO Warszawa-Praga z 10 marca 2022 r., sygn. akt III C 1440/17, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

Wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi II Wydział z 28 stycznia 2016 r., sygn. akt II C 545/13, <https://orzeczenia.ms.gov.pl/>.

Źródła internetowe

Projekt ustawy o biegłych sądowych oraz instytucjach opiniujących, numer z wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD265, opracowany w Ministerstwie Sprawiedliwości, planowany termin przyjęcia przez Radę Ministrów: IV kwartał 2025 r., <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-bieglych-sadowych-oraz-instytucjach-opiniujacych>.

The role of expert opinions in medical cases within civil proceedings

Summary

The purpose of the article is to analyze the significance of expert opinions in medical cases within civil proceedings and to assess the limits of the court's discretion in evaluating evidence when specialist knowledge is required. The thesis put forward is that an expert opinion constitutes a crucial type of evidence in medical cases in civil proceedings. The study applies the dogmatic-legal method, based on the analysis of the provisions of the Code of Civil Procedure, the Civil Code, as well as the case law of common courts and the Supreme Court. The conclusions lead to the statement that expert opinions are of significant importance in medical cases in civil proceedings – they not only assist courts in the proper reconstruction of the facts but also constitute an important factor influencing the substantive consistency of judgments with the objective realities of medical cases.

Keywords: civil procedure, expert opinion, medical cases, physician's civil liability, judicial evaluation of evidence